

WALK THE TALK BLACK HERITAGE TOUR UTRECHT

bron: sporenavslavernijutrecht.nl
in kaart gebracht door: ViaJacobidebat
ter gelegenheid van: debat Nationaal verleden,
tussen trots, schaamte en verzoening.

1. St. Jacobsstraat, Jacobikerk

In de kerk vind je verschillende elementen die teruggrijpen op de tijd van de slavernij. Op de grafzerk van Jan de Bruin uit 1620 is een zogenaamd 'morenhoofd' te zien. Het is een uitzonderlijke afbeelding omdat het hoofd, niet zoals gebruikelijk, is omwonden met een doek. Een ander morenhoofd (wel met hoofddoek) is te zien in het familiewapen van Deutz op de grafsteen van Hoeufft-Deutz. In de kerk ligt ook admiraal Stephen van der Hagen (1563-1624) begraven; de eerste admiraal in dienst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie. Hij veroverde Ambon. Van der Hagen werd in 1624 begraven in de Jacobikerk. Er is geen grafsteen meer zichtbaar, omdat zijn graf is geruimd.

2. Oudegracht 20, Console de Moriaan

Op het niveau van de werfkelder ter hoogte van Oudegracht 20, staat een lantaarnpaal met als voetstuk een sculptuur van vier tot slaaf gemaakte geketende mannen. Op hun schouders dragen ze een man die een pijp rookt. Het toont de onderdrukking en uitbuiting van de slaven en de rijkdom van de man die op hun schouders zit. De afschaffing van de slavernij is verbeeld in de ketenen die verbroken worden. Deze sculptuur werd in 1972 gemaakt door de Zwitserse kunstenaar Jeanot Bürgi. De naam van het huis 'De Moriaan' aan Oudegracht 18 was de inspiratiebron voor de sculptuur.

3. Oudegracht 80, huis De Spaansche Zee

Op het huis Oudegracht 80 is in 1920 een gevelsteen met de naam 'De Spaansche Zee' aangebracht. Dit opschrift verwijst naar de naam die het huis in 1623 had. De gevelsteen toont een driemaster. Schepen waren voor de Verenigde Oost-Indische Compagnie van cruciaal belang om specerijen uit Azië te vervoeren. In de 17e eeuw waren deze producten peperduur. De Spanjaarden werden uit de handel verdreven door de Hollanders; de Spaanse zee veranderde in de Hollandse zee. De bevolking van de Banda-eilanden werd gedwongen uitsluitend aan de compagnie te leveren. Dit was feitelijk slavernij.

4. Neude 11, Bibliotheek

In de hal van het monumentale gebouw staan zes beelden. Vijf beelden zijn mensfiguren die de werelddelen Afrika, Amerika, Australië, Azië en Europa verbeelden. Het zesde beeld, boven de ingang, stelt de handel en welvaart voor. De beelden zijn van beeldhouwer Hendrik van den Eijnde. Het hele gebouw ademt een sfeer van rijkdom, groei en succes. De sculpturen tonen de verrijking van Utrecht uit de handel met de kolonies. Toch mist de twijfel aan de herkomst van de rijkdom die we vinden in console De Moriaan. In de jaren twintig van de vorige eeuw was die twijfel duidelijk nog niet aanwezig ondanks de succesvolle strijd voor de afschaffing van de slavernij.

5. Boothstraat 6, Nicolaas Beets

Hier woonde Nicolaas Beets. Aan de gevel is een gedenksteen bevestigd om deze schrijver, dichter, dominee en voorvechter voor de afschaffing van de slavernij te eren. *Laat de ketens vallen / Breekt, verbreekt het juk / Vrijheid is voor allen / Noodig tot geluk.* schreef hij.

6. Kromme Nieuwegracht 6, Julien Wolbers

Hier woonde Julien Wolbers, een vriend van Nicolaas Beets. Samen zetten ze zich in voor de afschaffing van de slavernij. Inspiratie vond Wolbers bij het Réveil, een internationale christelijke beweging die hulp gaf aan armen, prostituees en jeugd. In zijn grote werk *De geschiedenis van Suriname*, geeft Wolbers een kritische beschrijving van de achttiende eeuwse planters en slavenhouders.

7. Nieuwegracht / Zuilenstraat

In het hoekpand woonde ooit George Beens (1699-1779), koopman en resident van de VOC-handelspost Boelecomba op het eiland Celebes (Sulawesi). Beens heerste als een potentat over de lokale bevolking. Hij regelde hij slaven-transporten en handelde in opium. Jaarlijks zond hij zo 180 tot 200 slaven naar Batavia. In 1749 keerde Beens naar Nederland terug. Zijn zesjarige verblijf in Indië had hem bijna 50.000 gulden opgeleverd.

8. Stadhuisbrug, Stadhuis

In het Stadhuis van Utrecht werd in april 1713 de Vrede van Utrecht gesloten. De hele westerse wereld keek naar wat zich in Utrecht afspeelde. Toch was naast de naamgeving geen grote rol voor Utrecht of voor Nederland weggelegd. Een passage uit de Vredezing op de langgewenschte Vrede maakt duidelijk dat het bestand een enorme boost voor de wereldhandel en daarmee het koloniale project betekende: *Gaa! Keer met rykgelade vlooten, Breng schatten in van Oost en West; Zoo word weër uw gemeenebest De rykdom in den schoot gegoten.*

9. Drieharingstr., Drieharingsteeg

In de Drieharingsteeg heeft eind 16e eeuw kapitein Pieter van der Hagen gewoond. Hij speelde een belangrijke rol bij de eerste poging om zwarte slaven op Nederlandse bodem te verkopen. In 1596 werd een groep van 100 mannen, vrouwen en kinderen in Middelburg aan land gebracht als lading van een buitgemaakt Portugees schip. Zij werden door het stadsbestuur in vrijheid gesteld. Kapitein Pieter van der Hagen ging – als eigenaar van schip en lading – tegen deze beslissing in beroep en kreeg uiteindelijk gelijk. Hij scheepde de groep weer in en heeft hen waarschijnlijk in West-Indië verkocht.

Tweede helft 17e eeuw woonde in de Drieharingsteeg Eduard van Akaboa, een vrijgekochte slaaf gemaakte, afkomstig uit Angola. 'Nederlandse' Afrikanen waren bijna altijd in dienst van de West-Indische Compagnie. Zij dienden als zeelui en soldaten of waren tot slaaf gemaakt. Zodra de tot slaaf gemaakten voet op Nederlandse bodem zetten waren ze volgens het Hollands recht vrij man of vrouw. Hij trouwde met Ida van Voorst, dochter van een beeldhouwer en antieksnijder. Samen woonden zij lange tijd in de Drieharingsteeg.

10. Oudegracht 158, Winkel van Sinkel

In de Winkel van Sinkel werden producten verkocht waarvoor de grondstoffen uit de koloniën afkomstig waren, zoals zijde, katoen en specerijen. Het is waarschijnlijk dat de grondstoffen door slavenarbeid op plantages werden geproduceerd. De eigenaar van dit pand was Anton Sinkel, die dit perceel in 1834 kocht. De Winkel van Sinkel staat symbool voor de grote winkelketens, die ontstonden in de overgang van de 19e naar de 20e eeuw. Er verandert veel in deze tijd: het land wordt minder en minder afhankelijk van alleen de handel en de rijkdom van haar koloniën. Dit betekende ook dat de voorstanders van de afschaffing van slavernij terrein wonnen. In 1863 schafte Nederland als een van de laatste Europese landen de slavernij officieel af.